

ЛАСКАВЕЦЬ ЖОВТЕЦЕВИЙ

Vipuleurum ranunculoides L.

Родина Селерові (Зонтичні) — *Ariaceae*
(*Umbelliferae*)

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Рідкісний диз'юнктивно поширений під-середньоєвропейський високогірний вид на пн.-сх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Піренеї, Альпи, Іллірійські гори, Пн. Апенніни, Карпати. В Україні відома єдина популяція на хребті Свидовець, г. Герешаска. Адм. регіон: Зк.

Чисельність та структура популяцій

Займає площу 0,2 га. Загальна чисельність особин різних вікових груп не перевищує кількох десятків. Генеративні особини поодинокі. Для цього стенотопного виду характерна природна рідкісність і невисока чисельність популяцій в межах його ареалу загалом.

Причини зміни чисельності

Чисельність стабільно низька. Загрозою для життєздатності популяції є антропогенні чинники (випасання, збирання рослин для гербаріїв і колекцій), стохастичні зміни природних факторів та біологічні особливості виду внаслідок низької генетичної різноманітності.

Умови місцезростання

Межа субальпійського і альпійського поясу, на висоті 1710–1750 м н.р.м. на стрімких (25–50°) і пологіших ділянках схилу пд.-сх. та пд. експозицій, на задернованих виступах скель

і на кам'янистому свіжому і досить сухому плиткому ґрунті слаболужної реакції з підвищеним вмістом карбонатів. Трапляється в асоціації *Saxifrago-Festucetum versicoloris* (союзу *Festuco saxatilis-Seslerion bielzii*, кл. *Elyno-Seslerietea*). Мезоксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина висотою 10–40 см заввишки. Прикореневі листки вузьколанцетні або лінійні, переходять у крилатий черешок, часто по краях загорнуті. Стеблові листки яйцеподібно-ланцетні, донизу розширені, з серцеподібно-обгортною основою, на верхівці довгозагострені. Обгортки з 2 (1)–6 за формою та величиною дуже неоднакових

яйцеподібно-еліптичних листочків, інколи подібних до верхніх стеблових листків. Листочків-обгортчок 5, зрідка 7–9, яйцеподібної форми. Пелюстки червонуваті або жовтуваті. Плоди еліптичні, 2,5–3 мм завдовжки, коричнювато-чорні, ребристі. Цвіте у липні–серпні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Популяція розташована за межами заповідної території. Необхідно долучити урочище г. Герешаска до Карпатського БЗ. Заборонено збирання рослин (гербарію), порушення умов місцезростання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Ґрунотвірне, декоративне.

Основні джерела інформації

Малиновський, Крічфалушій, 2002; Малиновський, Царик, Кияк, Нестерук, 2002; Чопик, Веренко, Орнст, 1971.

ЛАСКАВЕЦЬ ТОНКИЙ

Vupleurum tenuissimum L.

Родина Селерові (Зонтичні) — Apiaceae (Umbelliferae)

Природоохоронний статус виду

Вразливий.

Наукове значення

Рідкісний вид.

Ареал виду та його поширення в Україні

Євро-середземноморський вид. В Україні: Закарпаття, пд. частина Степу. Адм. регіони: Зк, Чц, Од, Хс, Зп.

Чисельність та структура популяцій

Структура популяцій не досліджена.

Причини зміни чисельності

Порушення природних екоотопів внаслідок господарського освоєння територій, надмірне випасання худоби, заліснення.

Умови місцезростання

Популяції приурочені до морського узбережжя та лиманів. На солончаках і засолених місцях, з перемінним режимом зволоження. Характерний вид кл. *Festuco-Puccinellietea*. В Закарпатській обл. на лучних угрупованнях, що формуються на легких злегка засолених алювіальних ґрунтах. Мезоксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Терофіт. Однорічна сизувато-зеленувата рослина 10–14 см заввишки, від основи розчепірено-галузиста, з шорстким стеблом. Листки ланцетні або лінійні, з 3 жилками, 2–5 см завдовжки, на верхівці з довгим вістрям, нижні короткочерешкові, середні і верхні — сидячі. Зонтики на довгих ніжках,

з 3–5 нерівними променями до 2 см завдовжки. Квітки по 3 в зонтичку, дуже дрібні, червоножовті, іноді червонуваті. Плоди 2–3 мм завдовжки, стиснуті, бурі. Цвіте у липні–серпні, плодоносить у вересні–жовтні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Рекомендується створити заказники у місцях зростання виду, контролювати стан популяцій. Заборонено освоєння територій під будівництво.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне.

Основні джерела інформації

Флора УРСР, 1955.

Автори: В.М. Остапко, Р.Я. Кіш, І.І. Чорней
Фото: Я.П. Дідух

СВИСТУЛЯ ТАТАРСЬКА

Conioselinum vaginatum (Spreng.) Thell.
(*C. tataricum* Hoffm., *Ligusticum vaginatum*
Spreng.)

Родина Селерові (Зонтичні) — Apiaceae
(Umbelliferae)

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Реліктовий вид з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні
Євразійський бореальний вид. Поширений від Чехії і Австрії на зх. до сх. частини Азії, у пн. частині ареалу — на рівнині, у пд. — переважно в горах. В Україні кілька локалітетів на Поділлі та в Карпатах. Адм. регіони: Тр, Зк, Вн.

Чисельність та структура популяцій
Відомо кілька популяцій: Тернопільська обл., Чортківський р-н, с. Улашківці; Вінницька обл., Муровано-Куриловецький р-н, с. Немерче; в Карпатах — Закарпатська обл., Велико-Березнянський р-н, Ужанський НПП, ур. Стінка; Тячівський р-н, Карпатський БЗ, окол. с. Велика Уголька, ур. Гребінь. Гірські популяції нараховують по 10–30 різновікових особин, що зростають групами або окремо і займають площу 100–200 м². Стан рівнинних популяцій невідомий. В Гербарії Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного зберігаються зразки з околиць м. Лубен Полтавської обл., недовані зразки з Чернігівської обл. (ймовірно — з початку минулого ст.) та збори 1831 р. з Київської губернії. Зростання виду в цих місцях вимагає підтвердження.

Причини зміни чисельності
Вузька еколого-ценотична амплітуда, поширення лімітується відсутністю екоотопів відповідного типу.

Умови місцезростання

На рівнині — вологі тіністі ліси і чагарники. В горах — осипи і щілини вапнякових та багатих карбонатами скель, високотравні затінені угруповання в нижньо-монтанному поясі на висотах 700–1000 м н.р.м. Ґрунти дерново-підзолисті карбонатні (рендзини). Зустрічається в угрупованнях порядку *Mulgedio-Aconitetea* та союзу *Fagion sylvaticae*. Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина 50–150 см заввишки. Кореневище дерев'янисте. Стебло сизувате, з помітно зігнутими міжвузлями. Піхви листків довгі, у верхніх листків — трохи здуті. Нижні і середні стеблові листки тричі пірчасті, їх долі голі,

блискучі, пірчатороздільні, верхні стеблові листки — перисті. Обгортка 1–2-листа, опадає; обгорточки багатолісті, однобокі, звислі, із щетинистих листочків. Суцвіття — складний зонтик, квітки бруднувато-білі. Плоди овальні, з перетинчато-крилатими ребрами, завдовжки 5–7 мм. Цвіте у липні–вересні. Плодоносить у серпні–жовтні. Часто з настанням ранніх холодів плоди не встигають дозріти.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється в Ужанському НПП та в Карпатському БЗ. Стан рівнинних популяцій і обґрунтування необхідних охоронних заходів для їх збереження потребують детальних досліджень. Заборонено рубки лісів, зміну гідрологічного режиму.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Протиерозійне, ґрунтоутвірне.

Основні джерела інформації

Определитель высших растений Украины, 1987; Hadač, Stoyko, Tassenkevich, Terray, Bural, 1996.

Автор: Л.О. Тасенкевич
Фото: О.С. Мандзюк, Т.В. Степаненко

КРИТМІЙ МОРСЬКИЙ (КРИТМ МОРСЬКИЙ)

Crithmum maritimum L.

Родина Селерові (Зонтичні) — Apiaceae
(Umbelliferae)

Природоохоронний статус виду
Неоцінений.

Наукове значення

Вид на пн.-сх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Канарські о-ви, Середземноморське узбережжя Європи та Африки, Чорноморське узбережжя Болгарії, Туреччини, Росії, Грузії; як заносний в Австралії та деяких інших регіонах. В Україні — вздовж Чорноморського берега Криму. Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій

Не вивчено, популяції лінійного типу, росте поодинокими особинами або невеликими, але досить щільними групами.

Причини зміни чисельності

Будівля берегозахисних споруджень та рекреаційне перенавантаження екотопів.

Умови місцезростання

Піонерні стадії на абразійних кліфах, рінневих пляжах і кекурах. У місцях безпосереднього впливу морських хвиль (постійного зволоження). Характерний вид кл. *Crithmo-Limonietea*. Сукулент, галофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Хамефіт. Літньо-зимовозелений напівкущик з висхідними пагонами 20–60 см заввишки на товстому кореневищі. Листки двічі пірчасторозсічені на ланцетні доли, м'ясисті, жовтозелені, до 5–10 см завдовжки. Квітки дрібні, жовтуваті, зібрані у складний зонтик з багатьма листочками обгортки та обгорточки. Плід — широкоовальний вислоплідник, до 0,6 см. Цвіте у липні–серпні. Пло-

доносить у серпні–жовтні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється в ПЗ Ялтинському гірсько-лісовому та «Мис Мартьян», у заказнику загальнодержавного значення «Мис Айя». Заборонено порушення місць існування, забудова територій.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Лікарське, харчове.

Основні джерела інформації

Вульф, 1953; Ена, 1997; Крюкова, Лукс, Привалова и др., 1988.

Автори: Я.П. Дідух, А.В. Ена
Фото: С.Л. Мосякін